

פרק ז

חילופי מכתבים בין מרן הגרש"ז אויערבאך למרן בעל החזון איש זצ"ל — בענין סגירה ופתיחה של מעגל חשמלי בשבת

מפורסם הוא חידושו של מרן בעל החזון איש זצ"ל, שכתב בספרו בהל' שבת סי' נ' אות ט', וז"ל "המדליק נר חשמלי עוד יש בזה משום תיקון מנא, שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, וקרוב הדבר דזה בונה מהתורה".

אוצר החכמה

פסק זה היה נראה תמוה בעיני מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ומשום כך פנה במכתב לבעל החזון איש וביקשו שיבאר יותר את שיטתו בזה, ולאחר שקיבל מהחזון"א תשובה קצרה, כתב לחזון"א מכתב נוסף אשר החזון"א השיב גם עליו.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

בספר מנחת שלמה סי' י"א מובאות שתי התשובות של החזון"א, אולם מכתבי השאלה שכתב הגרש"ז זצ"ל עדיין לא נדפסו ורואים כאן אור לראשונה, וכפי שיראה המעיין יש במכתבים אלו כדי לסייע רבות להבנת המשא ומתן בכלל ולתשובות החזון"א בפרט, אשר חלקים מהם אינם מובנים מחמת חוסר ידיעה בהקשר למה שנכתבו. המכתבים מובאים כאן במלואם לפי סדר כתיבתם, ובשולי המכתבים הוספתי ביאורים והערות קצרות, אשר יש בהם כדי לסייע להבנת המשא ומתן.

הדפסה

הדפסה

הדפסה

מכתב א' — הגרש"ז

ב"ה י"ח מנ"א תש"ח פעה"ק ירושלים ת"ו
לגאון ישראל רבנו בעל החזון איש יברך ד' חילו ויזכנו במאור תורתו

בספרו להל' שבת כתב בסימן נ' אות ט' דהמדליק נר החשמל בשבת "יש בזה משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות וקרוב הדבר דזה ממלאכת בונה מהת' כעושה כלי — דאפי' בכלים כה"ג חשיב בונה". ומוסיף גם לבאר דחשיב כתקע וז"ל "אבל תיקון צורה להגשם ונעשה ע"י זה שימוש ודאי חשיב בונה ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו, דהפסיקה היא מכאן ולהבא והצורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם — וזרם החשמל אף תיקון לשעה חשיב בונה" עכ"ל.

פסק זה של רבנו גרם לי צער כי זה למעלה מעשר שנים שהי' לי מו"מ בזה עם אחד מחשובי המוצי"ם שבירושלים שהוא כבר בעלמא דקשוט, ואחר עיון רב הסכים לדברי ועשיתי מעשה להתיר — לאמי מורתי תחי' שלצערנו הגדול כבדו אזניה משמוע — להשתמש בשבת במכונה שקולטת קול המדבר ומקרבתו לאוזן השומע והוא ממש

"טלפון קטן" שפועל ע"י אבן חשמלי¹, ויש בתוך המכונה כפתור לפתוח ולסגור תמיד את הזרם היינו לפתוח בשעה שרוצים לשמוע ואח"כ סוגרים כדי שלא יכלה כח החשמלי של האבן לבטלה וגם מפני רעש המכונה שקשה לסובלו תדיר, והתרנו לפתוח ולסגור בשבת ויו"ט. [בסוג זה שאין שם מנורות², וגם לא להכניס אבן בשבת כי זה דומה להכנסת רצועה חדשה תוך מנעל ישן, שכתב המג"א בשי"ז דאסור³].

והחלטנו אז לא לחוש בזה למכה בפטיש או תיקון מנא משום דתיקון מנא הוא דוקא כשהתיקון הוא בר קיימא ולא כשרגילים תיכף לחזור ולסותרו אחר השימוש וכידוע דבכה"ג שרגילין לסותרו בשבת עצמה מותר גם לכתחילה. ומפורש יותר הוא כלל זה בשו"ע הגרש"ז ז"ל בסי' שיי"ג סעיף כ' כ"א "ואפילו בכלי של פרקים אם תקע פרקיו דהיינו שהדקם בחוזק בענין שצריך לזה גבורה ואומנות הרי זה בנין גמור וחייב משום בונה אם עשוי להתקיים הרבה⁴, ואם אינו עשוי להתקיים הרבה הרי זה בנין עראי ואסור מדברי סופרים, אא"כ אינו עשוי לקיום כלל" היינו שרגילים לסותרו בשבת עצמה.

ולא דמי לעריכת שעון דיש אומרים שחייב חטאת דשאני התם שהפסקת מהלכו לאו לרצון האדם הוא ולפיכך חשיב קצת כקלקול כיון שתפקידו של השעון הוא להיות תמיד הולך ולא עומד משא"כ בכה"ג שרגילים תיכף אחר השימוש לסותרו לא חשיב הכלי כמקולקל בשעה שהוא מפורק וממילא לא חשיב נמי כמתקן בשעה שמחזירו⁴. גם מסתבר דתיקון כזה שרגילים לעשותו רק בשעת השימוש לא חשיב כלל בגדר תיקון של הכלי כיון שכך תשמישו תדיר ונקרא "משתמש" ולא "מתקן", וכמו"כ עריכת שעון לא חשיב תיקון כי אם משום דחשיב כמתקן את השעון להשתמש בו אח"כ⁵.

אולם ראיתי דהדר"ג שליט"א מחלק וסובר "דתיקון צורה להגשם" חמיר טפי, והן אמנם לא קשה מכל הדלקת נר, שהמדליק יתחייב לפי"ז גם משום בונה, כיון שע"י ההדלקה מעמיד את הנר על תכונתה להאיר, דאפשר ששריפת הדבר וכילוי אינו חשיב כלל בגדר תיקון ולפיכך חשיב רק משתמש ולא מתקן, אבל מ"מ צ"ע איך מדליקין פרימוס ביו"ט והא תיפוק ליה שחימום "הראש" בספירט וכדומה כדי לשלהב

1. סוללה חשמלית (בטריה).

2. מנורות שיש בהם חוט להט ובכה"ג חייב משום מבעיר ומכבה.

3. לפי הדמיון לרצועה, י"ל שאם יצאה הבטריה ממקומה מותר להחזירה, כמו רצועה שנשמטה מהנעל, שאם מחזיר הרצועה בנקל מותר להחזיר לכתחילה, ה"נ מחזיר הבטריה בלא טורח.

4. ובמנחת שלמה דף ע"א הוסיף "ואדרבא מאוורר (וכל מכשיר חשמלי) כזה שאי אפשר לסגור ולעכב תנועתו והוא הולך וסובב כל הזמן אין לך קלקול גדול מזה".

5. סברא זו כתב רבינו גם בנוגע להרכבת מחט למזרק בתשובה שנדפסה בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' כ"ז וז"ל: הואיל והרכבת המזרק צריכה להיות דוקא סמוך לשימוש של מעשה הזריקה, יתכן שבהרכבה כזו לא חשיב כבונה אלא כמתחיל להשתמש במעשה הזריקה. עכ"ל.

אח"כ את הנפט וכן הכנסת האויר ע"י המפוח המיוחד לכך כדי לדחוף את הנפט⁶, צריך להחשב לדעתיה דמר כעשיית כלי דאסור במכשירי אוכל נפש כיון דמבלעדי האויר וחמימות הראש אין הפרימוס מוכשר לכלום ונמצא דחשיב כעושה כלי בתחילה שחמור יותר משפוד שנרצף שאין יכולים לצלות בו בלא תיקון דפליגי בה רבוואתי (עיין משנ"ב סי' תק"ט ובשער הציון), ואע"ג שהאויר הולך ומתרוקן מאליו מ"מ במלאכת בונה וכן לענין איסור תיקון מנא איני יודע אם יש מקום לחילוק זה. וגם מפורש כתב מר "זורם החשמל אף תיקון לשעה חשיב בונה" (ועכ"פ חימום הראש שפיר יכול להמשיך תדיר אם יחזור ויוסיף נפט).

גם מה שכתב דהכנסת הזרם חשיב כחקע, לענ"ד צ"ע דעיקר טעמא דתוקע חייב הוא מפני שאם תוקע ביתדות ומסמרים אין זה עראי אלא קבע משא"כ בנד"ד כיון שגם לשעה מועטת עושין כן, ואין שום חילוק בין פותח החשמל לזמן מרובה לזמן מועט, וגם אין צריך כלל לגבורה ואומנות א"כ מגלן לומר דחשיב כתוקע.

וחושבני דעיקר כונתו⁷ הוא רק משום דשאני הכא שע"י הפתיחה נכנס דבר חדש מן החוץ וגשתנה בכך גוף הדבר ולפיכך חשיב כמכניס רוח חיים לתוך גשם, אבל א"כ גם בפרימוס מכניסים חום ורוח שאף גם הם חשובים כצורה להגשם. וכמו כן מותר לפתוח ולסגור בשבת חלון של מרתף אף באופן שע"י הפתיחה מתקן את הבית לדירת אנשים אע"פ שגם שם צריכים להכניס אויר נשימה לבית⁸, כמו בנד"ד הזרם.

ונראה משום כך דרך בכה"ג שהחוט פושט צורה ולובש צורה ונראה כדבר חדש בזה שנהפך להיות אש⁹ אז חייש רבנו לחושבו כתוקע ולחייב

6. וביתר ביאור כתב במנחת שלמה סימן י"א ריש אות ב' וז"ל: "כידוע מדליקין פרימוס ביו"ט אע"ג שזה בוער ע"י זה שמדליקין בתחילה ספירט לחמם את הראש של הפרימוס כדי שהנפט אשר יעלה אח"כ למעלה ע"י המפוח המיוחד לכך יתלקח לשלהבת, ואין חוששין כלל לראות את חימום הראש כתיקון מנא או בונה עכ"ל.

7. במש"כ החזו"א "תיקון צורה להגשם".

8. ובמנחת שלמה סי' י"א אות ד' הרחיב וז"ל: "ובעניי לא ידעתי אמאי קרי ליה 'תיקון צורה', הלא ברור הדבר שגם חדר קטן מאוד אשר הוא אטום בלי שום חלון כי אם פתח בלבד עם דלת, אע"ג דבשעה שהדלת סגורה יש שם רק חושך ולא אור וגם אי אפשר לשום אדם להיות שם בגלל חוסר אויר לנשימה, ונמצא שהפתח אינו משמש רק לכניסה ויציאה בלבד, שהרי רק ע"י הפתיחה והכנסת אויר יכולים להיות בבית ורק אז הבית ראוי לשימוש, ואפי"ה מותר ודאי לפתוח ולסגור הדלת ולא חשיב כלל בונה וסותר".

9. וכן משמעות דברי החזו"א בסי' נ' אות ט' שדיבר על "מדליק נר חשמל" והתם החוט עצמו משתנה ונהפך לאש, משא"כ במכשיר חשמלי שפועל ע"י סוללה חשמלית (מכשיר שמיעה, טלפון) אין שינוי בחוט.

משום בונה משא"כ בטלפון¹⁰ שהזרם אינו גורם שום שינוי צורה, שפיר מודה דשרי.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

והנני להעיר שאני מקצר מאוד בראיות ודוגמאות ביודעי שלהרבות דברים לפני כתר"ה הוא אך למותר, אך בכל לשון של בקשה אבקש מאת הדר"ג לבאר קצת יותר את שיטתו בזה, ואם לטורח הוא אצלו אבקש עכ"פ להודיעני אם שיטתו זו היא רק בהדלקת מאור החשמל או גם בטלפון דליכא כלל שום שינוי צורה. מובן שהדברים אמורים רק בכה"ג דליכא כלל שום חימום או הדלקה וכיבוי וגם אינו משמיע קול, באופן דליכא לספוקי כי אם בהך ספיקא דמספקא לן אי חשיב כעושה כלי או כמשתמש בכלי.

גם מסופקני דלאחר שכבר גמר לשוח אפשר דחשיב אז כמתקן אם חוזר ומניח את השפופרת למקומה הראשון כיון דבלא הנחה זו חשיב הטלפון כמקולקל אחרי שלא יוכל כלל לדבר עם שום איש וכן גם אחרים לא יוכלו לדבר אליו אם לא יחזיר את השפופרת למקומה הקבוע ונמצא שיש לחוש בהחזרת השפופרת משום תיקון מנא, ועכ"פ קשה לענ"ד לומר שגם הרמת השפופרת בתחילת השיחה וגם החזרת השפופרת בגמר השיחה שניהם כאחד נקראים בשם בונה או מתקן, וגם חושבני דכשמגביה את השפופרת בתחילת השיחה אינו יכול להחשב כמכה בפטיש כיון שהקשר נעשה רק בשעה שהאיש המבוקש מרים את השפופרת שלו דרך אז נעשה ביניהם קשר.

אגב הנני להעיר על תחילת דבריו שם באות ט' וז"ל "ונראה דכל שנעשה יד סולדת יש בו משום מבשל — ואפשר דאסור מהת' כעין חצי שיעור". וצ"ע מהמג"א בסי' שיי"ח ס"ק ל"ז שכתב "ולפי"ז אסור ליתן אלונטית או כלי עופרת סמוך לאש לחממו אם הוא קרוב כל כך שיכול להתיך שם או לשרוף" אבל לא בפחות מכך (גם עיי"ש בסק"י ובמחה"ש). גם צ"ע דלדעתיה דמר איך מותר להחזיר קדירה בשבת ע"ג האש ולא חיישינן לבישול המתכת, ואפי' בפינה ממיחם למיחם שנותן מיחם קר ע"ג האש שמתחמם ודאי יותר מהשיעור של יד סולדת ג"כ מבואר דלא חיישינן כלל לבישול המיחם (בשלמא שפיכת מים רותחין אפשר דשרי דלא חזי להתבשל). ובעיקר הדבר נראה דאף לפום סברתו דחייש גם בחצי בישול לאיסור חצי שיעור ולא ס"ל כחילוק הידוע של האחרונים, מ"מ כיון דפחות מיד סולדת ודאי לא חייש אפי' במתכת אין לחוש לבישול אא"כ מתחיל להיות קצת רפה¹¹.

מינאי שז"א

10. וכן במכשיר שמיעה הנ"ל.

11. עיין עוד בזה במנחת שלמה סימן י"א הערה 1. בענין חצי שיעור בבישול.

תשובת החזו"א – א

אחדשה"ט וש"ת באהבה. יקרתם הגיעני.

הענין תלוי בשיקול הדעת, חימום ברזל¹² אינו מחדש טבע בברזל, אלא החום שוכן לפי שעה בתוך הברזל והברזל מתמיד לגרשו¹³, אבל חיבור חוט החשמל¹⁴ מעורר את כח החשמלי המוטבע בחוט עצמו והוא מההרכבה המזוגית שבשורש יצירתו, ושימוש זה תדירי, וההעמדה על מתכונתה ע"י החיבור שנעשה החוט המופסק גוף אחד עם מכונת החשמל¹⁵ חוששים בו משום בונה. א) משום הרכב הפרקים זה עם זה, ולא מהני כאן היתר רפוי כיון דזרם החשמל מחברם שהוא בבחינת תקע. 16 ב) דתיקון החוט עצמו ממות לחיים הוי בונה. 17

היתר של עראי אינו במלאכה, כמו שהתופר ע"מ לקרוע חוטי התפירה ולחזור ולתפור ולחזור ולקרוע לא מקרי שימוש אלא עושה מלאכה, ולכן קנה של סידין ומטה של טרסיים אסור לתקוע¹⁸, דכיון דתקיעה צורתה מלאכה לא מהני מה שאינה לזמן מרובה, ולא דמי לדלת וכיסוי כלים שכל עיקרן להתחלפות מסתימה לפתיחה ומפתיחה לסתימה, אבל שימוש החשמל הוא בחיבור, וההפסק הוא משום חשבון תשלומין וכיו"ב דבר צדדי¹⁹.

התחלת חימום ברזל ודאי אסור, אבל קדירה מלאה שאין האור שולטת בה להתיכה אין שם מלאכה עלה²⁰.

ואכפול שלו' דו"ש וש"ת

אי"ש

12. של הפרימוס כדי שהנפט יתפס בו (כנזכר במכתב הגרש"ז).
13. טבע הברזל שמתקרר והולך.
14. לחיצה על המפסק החשמלי מחברת את החוט למקור הזרם.
15. היינו שהחוט מתחבר למקור זרם, רשת החשמל או בטריה.
16. חיבור החוטים זה עם זה אפילו בריפיון חשיב תקיעה מכיון שכך הדרך לחברם. ובמכתב של החזו"א הנדפס בסי' קנ"ו בהשמטות ביאר "משום יצירת הזרם שהוא ענין תקוע וקיים וביחד מיקרי בונה". וע"ע במש"כ לעיל בפרק ד' אות ב' בביאור הדבר.
17. דהיינו אף אם נאמר שחיבור חוטים ברפיון לא חשיב תקיעה, מ"מ תיקון החוט עצמו "ממות לחיים" חשיב בונה. נמצא שלדעת החזו"א גם בהפעלת מכשיר הפועל ע"י סוללה יש משום תיקון מנא א) חיבור החוטים ב) תיקון החוט ממות לחיים.
18. ואע"פ שהדרך לחזור ולפרק את המיטה והקנה (ע' רש"י שבת מז. ד"ה קנה) מ"מ אסור להרכיבם בשבת.
19. ביאור החילוק: במכשיר חשמלי, הכיבוי אינו נצרך לעצם הפעלת המכשיר [אלא לצורך חיסכון בחשבון החשמל]. משא"כ בכלים, א"א להשתמש בכלי בלא פתיחה וסגירה של הכיסוי כדי להוציא ולהכניס המאכל.
20. עונה על הערת הגרש"ז בסוף המכתב. ובנוסף אחר כתב החזו"א במכתב שנדפס בהשמטות לחזו"א

מכתב ב' – הגרש"ז

בעזרי"ת כ"ה מנחם אב פעה"ק ירושלם ת"ו
לגאון ישראל רבנו בעל החזון איש שליט"א

תשובתו היקרה קבלתי בשמחה המהולה בתוגה בראותי כי לדעת רבנו שיחי נכשלתי
ח"ו בחשש של איסור בונה, ולכן אמרתי אחר אשר הואלתי לבוא אל המלך
אחלה פניו גם לדבר הזה לבל יחר אפו אם אוסיף לדבר בענין זה עוד דברים אחדים,
ותקותי תשעשעני, כי ענותו תרבני, את דעתו הרחבה שנית להודיעני.

נלענ"ד דכמו שחימום ברזל אינו נקרא טבע חדש בברזל אע"פ שבשורש יצירתו
הברזל ודאי מורכב גם מיסוד האש מ"מ הואיל והחום שוכן בו רק לפי שעה
והברזל עצמו מתמיד לגרשו אין זה נקרא טבע חדש, כך הוא גם בחשמל אותו מיעוט
החשמל שטבוע בחוט מתולדתו אינו מסייע כלום להתהוות החום והאור (רק צריכים
לסוג זה שמוכן מטבעו לקבל את הזרם ולהוליכו), וכידוע שאף אם נשחרר את החוט
משני סוגי החשמל הנמצאים בו ג"כ יתחמם ויאיר ע"י הזרם שמקבל רק מן החוץ לא
פחות מחוט אחר²¹.

ולבן אין אני מבין כלל דברי רבנו שיחי שכתב "אבל חיבור חוט החשמל מעורר את
כח החשמל המוטבע בחוט עצמו והוא מההרכבה המזגית שבשורש יצירתו",
דהתיינח אם החיבור היה מעורר את החום הטבעי שבתוך החוט עד כדי כך שהיה הולך
ומאיר מאליו שפיר מצינן לומר דתיקון חשוב כזה חשיב כמו ממות לחיים והוי בונה
אף אם רגילים לעשות כן רק לשעה מועטת, אבל למעשה אינו כן ולולא גלגל המגנטים
שמסתובב כל הזמן ע"י כח של מים נופלים או קיטור לא היה החוט מאיר כלל וכלל²².
[וידוע שחמישים פעם בשניה הגלגל הזה מדליק ומכבה ומה שאנו לא מרגישים בכך
הוא מפני שעד שהחוט מתחיל להתקרר כבר חוזר ומתחמם]. וכיון שכן כך לי אם האור
נעשה ע"י זה שמניח חוט ע"ג אש עד שמלבין ומאיר (כמו במנורת "לוקס" שהאור
נעשה ע"י זה ששלהבת הנפט שורפת ומלבנת את הכותנת עד שנהפך לגוף לוחט ומאיר
ובזה ודאי שגם רבנו סובר דלא חשיב בונה) או שהחימום הולך ומתחדש כל רגע ע"י

או"ח סי' קנ"ו "בישול מתכת אין לך בו אלא חידוש, בזמן שהמתכת על האש כדרך הניתכין, אבל
לא בזמן שהוא לבוש שיריון ואינו מתיירא מן האש" עכ"ל.
21. ונמצא לפי"ז שאין החוט שותף ליצירת הזרם, אלא משמש "מוליך" הזרם בלבד, ולכן אין לומר
שנקרא "מתקן צורה" לחוט.
22. כונתו דאף בהדלקת מנורת חשמל אין לומר שהחוט עצמו משתנה "ולובש צורה חדשה" והוי בונה
(כמש"כ הגרש"ז במכתב הקודם ע' הערה 9), כיון שחימום החוט אינו "בר קיימא" אלא הולך
ומתחדש בכל שעה ע"י כח חשמלי שנוצר מתנועת המגנטים.

תנועת מגנט שמכניס זרם אשר במרוצתו משפשף את החוט הדק עד שנהפך לגוף לוחט
אוצר החכמה
 ומאיר.

ולענין דינא חושבני דיש לחשוב את מכונת החשמל כמכונה שמכה ברזל בברזל עד
 שהם מתחממים ומאירים דודאי לא חשיב בונה, כיון שגם כאן אף לאחר
 שהחוט הדק שבתוך הזכוכית מתחמם ומאיר הוא שואף מטבעו להשתחרר מהזרם
 ולהתקרב, ככל ברזל חם שמתמיד לגרש מתוכו את החום²³ וכמו"כ בזרם הבא מבטריה
 ג"כ נלענ"ד דחשיב כאילו רואים בחוש שחימום החוט נעשה רק מפני שזרם מסוג אחד
 זורם למשנהו עד שמשתנה והזרם נחדל, וכיון שכך מה סברא הוא לחלק בין בטריה
 לנפט, ומה ששם הנפט עצמו בוער ואילו הזרם רק מחמם והוא עצמו אינו כלה דבר זה
אוצר החכמה
אוצר החכמה
 לא מעלה ולא מוריד.

אף שאני רואה שהארכתי קצת בהסברת הדברים וקצרתי בתוכן אעפ"כ אוסיף עוד
 דברים אחדים. נלענ"ד דלא חשיב בונה א"כ הבנין יכול עכ"פ להתקיים מאליו
 משא"כ אם צריכים כל הזמן לאחוז בו אין זה חשיב בונה, וה"נ גם כאן אילו במקום
 המכונה האוטומטית היה עומד אדם שמסובב כל הזמן את הגלגל ודאי שגם רבנו סובר
 שהפותח אינו חשיב כלל כבונה כיון שכל האור נעשה רק ע"י האיש ההוא, וא"כ כך לי
 אם הדבר נעשה ע"י קיטור או ע"י אדם²⁴. והנני חותם בתפילה כי יאיר ד' את עיני
 בתורתו.

תשובת החזו"א – ב

רב שלומים. אחדשה"ט וש"ת באהבה רבה. דבריתם היקרים הגיעני, לשמחת לב כד"ת
 שנאמר בהם משמחי לב.

23. נמצא שאין טבעו של החוט משתנה ע"י זרם החשמל, ודומה הוא לברזל המתמיד לגרש את החום.
 ובמנחת שלמה סי' י"א אות ב' הוסיף: "כשם שהברזל לאחר שמפסיקים לחממו הרי הוא מתקרר
 מהאור הקר שסביבו, כמו כן בפתיחת המעגל והפסקת הזרם, ג"כ נעשה חוט החשמל חיש מהר
 שקט ומאוזן, וחוזר להיות כבתחילה יותר מהר מקירור הברזל" עכ"ל.

24. ובאופן אחר כתב להקשות במנחת שלמה סי' י"א סוף אות ד' בזה"ל: וגם נלענ"ד דלא חשיב בונה
 אלא בבנין שיכול לעמוד ולהתקיים מאליו, אבל אם אין הבנין מתקיים מאליו אלא זקוק תמיד לדבר
 הבא מן החוץ מסתבר דאין זה קרוי בנין, וה"נ גם כאן כשפותח מעגל והחוטים מתחילים לזרום
 אשר החזו"א קורא דבר זה בשם "תיקון צורה להגשם" הרי הם זקוקים תמיד לחומר דלק או כח
 אחר אשר יסובב גלגלים בתחנת הכח, ורק הם נותנים תיקון צורה לגשם ואוחזים את הבנין לכל
 יתמוטט, שהרי אם מקור האנרגיה נפסק הכל מתמוטט, וכיון שכן היכן מצינו שאף גם זה יקרא בשם
 בונה. עכ"ל. עייז להלו הערה 36.

ואמנם הנידון שדנו עליו אינו לענין עצם הדין²⁵, שחיבור החוטים ע"י כפתור²⁶ הוא שילוב פרקים, ואילו היה הפסק באחד החוטים, ולקח פתיל ברזל וחיברן ¹²³⁴⁵⁶⁷אח"כ חטאת²⁷, וכל הנידון משום שהכפתור רפוי ועומד לפתוח ולנעול, ובזה יש מקום לומר שאם עושה כן בשעה שהחשמל בשימושו ובחיבורו כבר נעשה קבלת הזרם, זה בנין חשוב והוי כתקע את הפרקים, וכמו שכתוב במכתבי הקדום, ולזה א"צ להכנס בצורת החשמל בחוט²⁸, ואפשר דאין בונה אלא בהרכבת גשמים של ממש, והלכך אין בחימום ברזל ולא בהכנסת זרם משום בונה, וכאן בסיבוב הכפתור יש בו משום העמדת מגורה בתקע.²⁹

ואמנם³⁰, יש עוד מקום לומר דגם חוט החשמל שנעשה ע"י כח הקבלה שלו, שבגמי אין כח זה, והברזל יש בו כח הקבלה³¹, וכל זמן שאינו מחובר אין לאדם חפץ והנאה בכח האצור בו, וכשמחברו נעשה בידו של אדם כלי שימוש, ואין נפקותא אם הברזל פועל או קרקע עולם, שענין המלאכות הוא נידון לפי טבעות בני אדם בשימושן, והרי בחיבורו החוט בכשרון הטבעי, הועמד לשרותו של האדם, וחשיב תיקון מנא³², וכח הקבלה הוא טבוע ותמידי, הוא עצם מעצמו ושמח בו ואינו מגרשו לעולם ולא עוד אלא שהחוט נותן חלקו בזרם, ואפשר שכח הקבלה הוא דוקא ע"י זרם שלו המשותף, ודוקא בחוט החשמלי, שאין כל הגשמים ראויים לכך, אבל קבלת חום כל הגשמים שבעולם מקבלים חום, ואף הנשרפין כשהן בקדירה³³, ובכלל דעת בני אדם מכרעת במלאכה ושימוש פשוט³⁴ לאו מנא הוא. וכל הגשמים הקרירות והחום הם עצם התיאור שלהם דאם הם באויר הקר הם מוסיפים להתקרר ואם הם תחת השמש יתחממו

²⁵ כוונתו שאין בטענת הגרש"ז (שהחוט אינו אלא מוליך זרם בלבד) כדי לשנות את עיקר הדין, כיון שעדיין קיימת הסברה (שכתב החזו"א במכתב הקודם) שעצם חיבור החוטים נחשב לתקיעה, והוי בונה.

²⁶ מפסק חשמלי.

²⁷ דהיינו, אם יחבר שני חלקי חוט שנחתכו ע"י חוט נוסף, ויוצר בכך חוט אחד.

²⁸ כלומר אין נפקא מינא האם החוט משתתף בעצמו ביצירת הזרם או משמש רק כמוליך, ובכלל אופן חשיב בונה משום חיבור החוטים דחשיב כתקיעה.

²⁹ דהיינו, אף שיתכן דלא נחשב בונה אלא כשמרכיב שני עצמים של ממש ולכן אין לחייב בחשמל משום שמתקן את החוט "ממות לחיים" כיון שלא הוסיף בגוף החוט כלום. עדיין קיימת הסברה שחיבור חוטי החשמל חשיב תקיעה, משום זרם החשמלי המחברן והוא בבחינת תקע, והוי בונה.

³⁰ כאן חוזר החזו"א לקיים דבריו (בספר) שהכנסת זרם לחוט החשמל הרי זה "תיקון צורה לגשם" שמתקנו "ממות לחיים", וחשיב תיקון מנא, אף בלא הסברא שחיבור החוטים חשיבא תקיעה.

³¹ שרק מיני המתכות בלבד ראויים להעברת זרם חשמלי, משא"כ גומי או עץ.

³² כלומר, למרות שחוט החשמל אינו אלא מוליך זרם (כדברי הגרש"ז במכתב ב') והרי הוא "כקרקע עולם." מ"מ חיבור החוט לחשמל, "והעמדתו על תכונתו הטבעית" נחשב לתיקון מנא.

³³ דהיינו גם חומרים שנשרפין באש (עץ, נייר) שאינם "מקבלים" חום אם יתנם בתוך קדירה הרי הם יתחממו.

³⁴ דהיינו חימום הברזל. לא נחשב תיקונו מנא.

ומהם שנעשים יד סולדת, אבל דבר הנעשה ע"י הרכבת בני אדם בחכמה ובכשרון זהו ענין הבנין שהיה במשכן וחשיבא מלאכה.³⁵

אח"כ 1234567

ודוקא אם מכונת החשמל מסתובבת עכשיו בלי בעל בחירה והוי סיכוב החשמל כטבע העולם כרוח מצויה, אבל אם האדם מסבב אין כאן בונה מצד החיבור שמעשה בעל בחירה חשיב נולד, ועדיין אין החיבור פועל כלום³⁶, וכן אין להמסבב דין בונה על החיבור שהרי לא חיבר.³⁷

אח"כ 1234567

ואחתום שלר' דוש"ת באה"ר אי"ש

שני חסמים

אח"כ 1234567

אוצר החכמה

סיכום הדעות בקצרה

דעת החזו"א: חיבור מעגל חשמלי יש בו משום איסור בונה מחמת שני טעמים.

אח"כ 1234567

(א) בהפעלת המפסק החשמלי נמצא מחבר שני חוטים זה עם זה, והרכבה זו נחשבת לתקיעה, והתוקע חייב משום בונה. ואע"פ שחיבור החוטים נעשה ברפיון מ"מ כיון שע"י חיבור זה החשמל זורם בקביעות, וכך דרך החיבור של החוטים, חשיב כתוקע. וכן אע"פ שהדרך לכבות ולהדליק תדיר את המפסק, מ"מ ל"ד לכיסוי הכלים שמותר לפותחם ולסוגרם, דשאני התם שא"א להשתמש בכלי בלא פתיחה וסגירה של הכיסוי משא"כ כיבוי החשמל נעשה בעיקרו לחסכון בתשלום החשמל ולא משום השימוש במכשיר עצמו.

(ב) ע"י הזרמת הזרם בחוט, הוא מעורר את הכח החשמלי המוטבע בחוט, והחוט עצמו נותן חלק בזרם. ודבר זה נחשב "לתיקון צורה בגשם" דהיינו בחוט, כיון שמעורר את החוט "ממות לחיים". ועוד שחיבור החוט למקור הזרם נוצר כתוצאה מהרכבה הנעשית ע"י בני אדם בחכמה ובכשרון, וזהו ענין בנין שהיה במשכן וחשיבא מלאכה.

35. נראה שזו סברא נוספת, שדבר הנעשה בחכמה ובכשרון חשיב מלאכה וה"נ יצירת מעגל חשמלי נעשית בכשרון, ובכה"ג חשיב בונה אף בלא הטעם "שנותן צורה בגשם".

36. כאן משיב לקושי הגרש"ז בסוף המכתב, אולם עיין לעיל בהערה 24 דבמנחת שלמה כתב להקשות שאף במכונת החשמל צריך תמיד לכוח של דלק שיפעיל את המכונה, ונתינת הדלק נעשית ע"י אדם בעל בחירה, ונמצא שאין המכונה החשמלית מתקיימת מעצמה.

37. כוונתו שאדם [— בעל בחירה] שמסובב את הגלגל [ועי"כ נוצר החשמל] לא נחשב לחיבור. כי דבר התלוי בבעל בחירה אינו חשיב לדבר קבוע, משא"כ במכונה המפיקה חשמל, שנחשב לחיבור קבוע ובר קיימא.

רעת הגרש"ז: אין בתיבור מעגל חשמלי משום בונה או מכב"פ (במכשיר שאין בו מנורה)

(א) כיון שחיבור החוטים נעשה בריפיון גמור ובלא גבורה ואומנות, וכן דרכו תמיד לכבות ולהדליק, בכה"ג לא נחשב "תקיעה" ודמי לכיסוי הכלים שמותר לפותחם ולסוגרם, ואין לומר שמכבה החשמל רק משום "חשבון תשלומין" שהרי מכשיר חשמלי (כגון מאורר) שאי אפשר לחזור ולכבותו והוא הולך וסובב כל הזמן "אין לך קילקול גדול מזה", ונמצא שהכיבוי הוא מעצם צורך הכלי.

(ב) בנתינת זרם בחוט לא נחשב "כנותן צורה בגשם", כיון שהחוט עצמו אינו משתנה כלל, ואינו אלא מוליך את הזרם, והדבר דומה לצינור שמעביר את זרימת המים ה"נ החוטים מעבירים את הזרם החשמל ואין להחשיב פעולה זאת שנעשית תדיר לתיקון ממות לחיים. וכן לא חשיב מתקן מנא כיון שהמכשיר ערוך ומתוקן מכבר ובהפעלתו נחשב "משתמש" בכלי ולא מתקן כלי.

א. עשית כלי ע"י שנותן בו "צורה" – עשית מגנט, רישום אותיות בריסקט, הקלטת דיבור בקלטת.

מדברי החזו"א עולה חידוש דאיסור של "עשית כלי" הוא לא רק בעשיית כלי ממש או בהוספת חלק בכלי, אלא כל נתינת כח באיזשהו גולם וע"י כך נעשה לדבר שבני אדם משתמשים בו, דבר זה חשיב "לבונה", ואע"פ שלא הוסיף דבר בעצם החפץ, מ"מ כיון "שנתן צורה לגשם" הרי זה חייב.

והנה בעצם חידוש זה, הגרש"ז נמי ס"ל הכי שכ"כ במנחת שלמה סימן ט' עמ' עג: "המשפסף ברזל במגנט טבעי או שהוא מכניס בו זרם חזק כדי שאף גם הוא יתמגנט כרוב המגנטים שנעשים באופן מלאכותי, שפיר חשיב כמתקן כלי דאסור אף אם התיקון אינו ניכר בו באחד מחמשת החושים, וקל וחומר מטבילת כלים וכו'. ומסתבר שהוא ממש איסור תורה אם משפסף הרבה עד שהמגנטיות נשארת באופן קבוע". ובהמשך דבריו כתב שאין זה דומה להפעלת מכשיר חשמלי ולהדלקת מנורה, שבהם הכל ערוך ומוכן להפעלת הזרם וע"י שמפעיל הזרם אינו מחדש או מתקן דבר חדש אלא כך דרך תשמישו שמכבה ומדליק, ולא דמי לעושה מגנט בשבת שהוא עושה דבר חדש.

ובעין זאת כתב בספר שמירת שבת כהלכתה ח"ב פ' ס"ו הערה רי"א, ובתיקונים ומילואים שם, בשם הגרש"ז זצ"ל, שב"הזנת" מחשב בנתונים חשובים חייב משום בונה, מכיון שע"י רישום האותיות האלקטרוניות "נבנה" הדיסקט שמתקיים תמיד. ועוד הביא בשם הגרש"ז זצ"ל (בשש"כ ח"ב פ' ס"ח הערה קכ"ד) שהקלטת

דיבור או נגינה ע"ג רשם קול אסורה משום בונה, שהופך את הקלטת לכלי מדבר ומנגן. והוא כמש"כ במנח"ש שההופך ברזל רגיל להיות מגנט חייב משום מתקן כלי.

נמצא לפי"ז שלא נחלקו החזו"א והגרש"ז בעצם הסברא "שהנותן צורה בגשם" ו"המעמיד כלי על תכונתו" הרי הוא נחשב לעושה כלי ממש, ואע"פ שלא הוסיף דבר מציאותי אלא רק מיגנט את הברזל, או הזין נתונים בדיסקט. וכן בכל נתינת כח אלקטרוני או אנרגיה באיזה חפץ ועי"כ הוא נהפך "ממות לחיים", כגון הטענת מצבר או סוללה חשמלית, ובכה"ג כו"ע סברי שאסור מהתורה מכיון שהוא יוצר כלי חדש שמתקיים.

ומחלוקתם היא רק במכשיר חשמלי שבו הכל ערוך ומוכן מכבר, בכה"ג דעת המנחת שלמה שבהפעלת המכשיר אינו עושה דבר חדש אלא משתמש כדרכו להדליק ולכבות, והדבר דומה לצינור של מים שסוגר ופותח וה"נ חוטי החשמל נחשבים כצינור המוליך זרם שדרכו לכבות ולהדליק. ואילו לדעת החזו"א בכל פעם שמכבה ומדליק הוא נחשב כעושה דבר חדש, ואין זה נחשב כדרך שימוש, כיון שהכיבוי אינו צורך הכלי אלא משום חשבון כספי.

אוצר החכמה

ב. חיבור וניתוק תקע חשמלי בשעה שאין הזרם פועל

במנחת שלמה סי' י"א אות א' כתב וז"ל "ונראה שמכל אלה הדברים (דברי החזו"א במכתב "תיקון החוט עצמו ממות לחיים" "אם עושה כן בשעה שהחשמל בשימוש, ובחיבורו כבר נעשה קבלת הזרם זה בנין חשוב והוי כתוקע את הפרקים") משמע שאינו חושש לחושבו כבונה אלא כשנעשה מיד גוף אחד עם מכונת החשמל והזרם מתחיל תיכף לזרום עם לחיצת הכפתור, דרך אז חשיב כשינוי צורה כשנשתנה ממות לחיים וחשיב כבונה, משא"כ אם לוחץ על הכפתור לסגור מעגל בשעה שאין זרם, אע"ג שמכונת החשמל שבתחנת הכח פועלת והזרם עתיד וודאי לבוא לאחר זמן, מ"מ כיון שבשעה זו עדיין לא נסגר לגמרי המעגל אינו חשיב בונה, שהרי פעולת הלחיצה על הכפתור מצד עצמה חשיב וודאי כדבר רפוי שרגילין תמיד לפתוח ולסגור שמותר אפי' במחובר וכו'.

ולפי"ז צ"ע למעשה במי ששכח בערב שבת להוציא את הנורה שבתוך המקרר, דאפשר שמותר להוציא את התקע שמחבר את המקרר לזרם החשמל בשעה שהמקרר נח ואינו עובד כיון דבשעה זו המעגל בלא"ה פתוח. וכיון שגם התקע הוא דבר שרגילין לפעמים בימות החול להוציאו ולהחזירו אפשר דאין זה חשיב סותר. עכ"ל

ולדינא כתב בשמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"ז וצ"ל בפרק י"ג סעיף כח: "בשעה שזרם החשמל מופסק, מותר להוציא את התקע מן השקע (או לעשות פעולה

דומה במתג) כדי שהאור לא ידלק עם חיבורו מחדש של זרם החשמל, אלא שיש לעשות כן כלאחר יד, כגון במפרק, כדי להמנע מטילטול מוקצה בידים" עכ"ל. ועי"ש בהערה ק"א. וכן כתב עוד בשש"כ פ' י"ג סעיף לו "אם שכח לנתק את תקע הטלפון מערב שבת, וחושש שהצילצול יגרום להפרעות, מותר להפסיק את החיבור בשבת וביו"ט, והוא שיעשהו בשעה שאין הפעמון פועל".

אוצר החכמה

ובשו"ת מעשה חושב להגרל"י הלפרין שליט"א בח"א ס"ט כתב לאסור, וטעמו שעצם חיבור התקע למקור הזרם, ועי"כ יש ביכולתו לקבל זרם לכשיבוא חשיב נמי "העמדת כלי על תכונתו" אשר לדעת החזו"א חשיב בונה ואע"פ שאין הזרם פועל, מ"מ נעשה מוכשר לקבלת הזרם.

אוצר החכמה

אולם הגרש"ז זצ"ל בריש סי' י"א השיב על טענה זו, וז"ל: "שמעתי אומרים בשמו של מרן בעל החזון איש זצ"ל שגם בשעה שאין שום זרם בחוטים וכשאדם לוחץ על הכפתור לא נעשה עדיין שום דבר, מ"מ עצם סגירת המעגל להיות ערוך ומתוקן להדלקה שתיעשה אח"כ, אף גם זה חשיב בונה, וכן ראיתי בספר חידושים וביאורים להגר"ש גריינימן שליט"א בחלק או"ח ב' דכתב נמי הכי מסברא דנפשיה, ולענ"ד נראה כמו שיבואר דהחזו"א לא אסר אלא בכה"ג שמחמת פעולתו נוצרו בחוטים כוחות חדשים" עכ"ל. עיי"ש שביאר בארוכה שאין בזה שום איסור.

אוצר החכמה

ג. הפעלת זרם במכשירים הפועלים עם טרמוסטט – שינוי זרם במכשיר שפועל

במנחת שלמה סי' י' אות ו' כתב "נראה דאף לדעת החזו"א (שיש בהפעלת חשמל משום בונה) אפשר שכל זה דוקא בשעה שעושה את עיקר החיבור של המקרר עם רשת הזרם, בזה הוא סובר שנחשב כבונה כיון שמעמידו בכך על תכונתו לזרום בשעה שמתחמם ולהפסיק בשעה שמתקרר, אבל אם רק משנה את קצב פעולת המקרר ומפעיל אותו חמישים פעם ביום במקום ארבעים (ע"י שפותח את דלת המקרר, נכנס אויר חם אשר מעלה את הטמפרטורה, והטרמוסטט מפעיל את המקרר) נלענ"ד שגם להחזו"א חשיב רק "כמשתמש" ואין לחוש בזה לבונה וסותר.

ואין בזה משום סרך בונה, כיון שלאחר זמן מועט הוא נפסק מאליו, ונמצא שכל בנינו הוא רק לשעה פורתא, ואף שלדעת החזו"א "אף תיקון לשעה חשיב תיקון" היינו בכה"ג שצריך אח"כ מעשה כדי לבטל את הפעולה הקודמת משא"כ בכה"ג שהחיבור וההפסק נעשים כל הזמן לסירוגין מאליהם לא מסתבר כלל לומר דבכל פעם שהמקרר מתחיל לעבוד חשיב "בונה" ובשעה שנפסק כאילו "סותר", עכ"ל.

ובעין זה כתב הגרש"ז זצ"ל בתיקונים ומילואים פ' ל"ד הערה ק"ה בנוגע לשאלה אם מותר לדבר עם אדם המרכיב מכשיר שמיעה וע"י הדיבור נעשים שינוי זרם.

[אוצר החכמה]

וז"ל: מותר לדבר בשבת עם אדם שלובש מכשיר שמיעה, דהקולות העוברים דרך המכשיר אף שמקטינים או מגבירים את פעולת חלק ממעברי הקול, אך מ"מ הואיל והשינויים הם פחות אפי' מרגע כמימרה אין זה בגדר של בונה וסותר אף לדעת מרן החזו"א זצ"ל, עכ"ל.

שינוי זרם במכשיר שכבר פועל.

עוד כתב במנחת שלמה סוף סי' י"ב בנוגע להגברת זרם במכשיר חשמלי הפועל מכבר, וז"ל "ויתכן שאף אם ננקוט כדעת החזו"א דסגירת מעגל חשיב בונה ופתיחתו כסותר, מ"מ בנד"ד שהוא רק מוסיף זרם או ממעט זרם אפשר דאינו חשיב לא בונה ולא סותר" עכ"ל.

[אוצר החכמה]

ובן כתב לדינא בשם הגרש"ז זצ"ל בשמירת שבת כהלכתה פל"ד ס' כ"ח "מכשיר שמיעה חשמלי לכבדי שמיעה מותר להם להשתמש בו בשבת, ובתנאי שהמכשיר יהיה מופעל מבעוד יום, ומותר לשנות בשבת את עוצמת המכשיר, אם אמנם לא יתאדם על ידי כך כל חוט בתוך המכשיר, וגם לא ישחיר כל חוט עם החלשת הזרם. וטוב לברר מבעוד יום את המציאות במכשיר זה אצל מומחה הבקי בענינים אלה", עכ"ל. וכ"כ בשש"כ פרק ל"ח הערה ל"א בשם הגרש"ז זצ"ל [בנוגע להגברת הזרם בכר חשמלי בשבת] וז"ל "אם אינו מוסף להדליק עוד חוט או מכבהו, רק מגביר את הזרם או מחלישו, נראה דאין בזה שום איסור". ובתיקונים ומילואים הוסיף "הואיל והחוטים כל הזמן שחורים ולא מאדימים, כי אם הם מתאדמים ע"י ההגברה הרי זה מדליק אש. ומ"מ לדעת החזו"א יתכן שתמיד אסור מפני שע"י ההגברה והחלשה משתנה גם חלק מהחוט שבתוך הסליל ממות לחיים". עכ"ל.

אולם במה דברים אמורים שע"י שינוי עצמת הזרם אינו מפסיק את פעולת המכשיר והשינוי נעשה תוך כדי שהזרם פועל, אבל אם כדי לשנות את העוצמה מפסיק המכשיר לפעול, אסור לשנות, שנמצא שכיבה והדליק המכשיר מחדש. וכ"כ בשש"כ פ"ג ס' ל"ה "מאורר חשמלי הפועל מבעוד יום אסור לשנות עוצמתו". ובהערה ק"כ ביאר, מכיון שבכל פעולה שהוא עושה הוא מפסיק בדרך כלל, את פעולת המכשיר ומפעילו מחדש. ולדעת החזו"א אסור משום בונה וסותר.

ניתוק זרם בפעמון חשמלי.

בספר שמירת שבת כהלכתה פ' כג ס' מ"ז כתב "טעה ולחץ על כפתור של פעמון חשמלי, ובעודו לוחץ נזכר ששבת היום, מותר לו להרפות מן הכפתור (באופן שלא נכבית מגורה)", ע"כ. ועיין בשש"כ פ' מ' הערה נ"ט שביאר בשם הגרש"ז זצ"ל, שאף לדעת החזו"א שרי להרפות מן הכפתור, ואע"פ שע"כ מנתק את מעגל הזרם החשמלי, משום דבכה"ג שצריכים כל הזמן ללחוץ על הכפתור כדי להפעילו, ובהרפית

ידו ינתק ממילא, אין כאן משום בונה וסותר אף לחזו"א. ואמנם כן כתב החזו"א בתשובה ב' "אבל אם האדם מסבב [את הגלגל ועי"כ נוצר החשמל] אין כאן בונה מצד החיבור, דמעשה בעל בחירה [אדם] חשיב נולד".

פרק ח

ביאור מחלוקת רב ושמואל בר"פ הבונה — דעת הר"מ בדין נקב כלול של תרנגולין

א. ביאור פלוגתא דרב ושמואל (שבת קב:) מסתת, עושה נקב, ושופתא בקופינא

בגמ' (שבת קב:) איתא: מסתת את האבן משום מאי מיחייב, רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש. העושה נקב כלול של תרנגולים, רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש. עייל שופתא בקופינא [יתד קטן שתוחבין בתוך בית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא. רש"י], רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכב"פ. וצריכא, דאי אשמועינן קמייתא בהא קאמר רב משום בונה דדרך בנין בכך וכו'. ומבואר בגמ' דכל הני תלת מחלוקת אחת היא, וצ"ב מה הצד השווה ביניהם ומה סברת מחלוקתם.

ונראה שהצד השווה בהנך תלת הוא, שיש בהם דמיון לב' המלאכות יחדיו דהיינו לבונה ולמכב"פ, ובכה"ג נחלקו משום איזו מלאכה מתחייב.

מסתת את האבן — מרבע את האבן ומתקנה ומחליקה לפי מידתה, או שחורץ בה חריצים. הדמיון למלאכת בונה: שהסיתות צורך הבנין ותועלתו, שמתקן האבן שתהיה חלקה ומרובעת ותתאים לשאר האבנים. ולמלאכת מכב"פ: שע"י הסיתות הופך את האבן למושלמת ולאבן גזית, וזהו גמר מלאכת האבן. ובוה נחלקו רב ושמואל אי חייב משום מכב"פ או בונה.

עושה נקב כלול של תרנגולים — דומה למלאכת בונה: עשית חלון הוא צורך לכל בנין כדי שיכנס בו אויר ואור, וכדאיתא בגמ' דדמי לבנין דעבידא לאוירא. ולמכב"פ: כל העושה פתח לכלי חייב משום מכב"פ, דמתקן פיתחא כדאיתא בגמ' (שבת קמו) שהוא גמר מלאכת הכלי. וה"ה כלול, כמו שפירש רש"י "שהלול סתום ומנקבו שלא ימותו התרנגולין, והוא גמר מלאכת הלול".

עייל שופתא בקופינא — [יתד קטן שתוחבין בתוך בית יד של המרא [מעדר] בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא. רש"י]. הדמיון למלאכת בונה: שכן בונה ויוצר